

ВІД РЕДАКЦІЇ

Передвиборчий парламентський та президентський марафон 98—99 почався і триватиме в умовах затяжного переходу України від тоталітарного суспільства до суспільства реальної демократії. У цьому стані нерівноваги вкрай небезпечні занадто різкі коливання суспільної свідомості, яка саме зараз є дуже мінливою і нестійкою. Разом з тим, як ніколи потрібна зміна стратегічного курсу трансформації, точніше, нарешті розробка такого курсу і, відповідно, легітимний прихід до влади нових лідерів, вільних як від заангажованості клановими силами, так і від стереотипів спрощеного бачення причин нашої небезпечної кризової ситуації і шляхів її подолання.

Маємо парадоксальну ситуацію: водночас потребуємо максимальної стабільності і радикальних змін; з одного боку, єдино можливою умовою справжніх реформ є вчасне проведення демократичних виборів і створення реальної команди, здатної визначити стратегічний курс реформи і втілити його у життя, з другого — сама логіка передвиборчої боротьби “нав’язує” концепцію простих рішень, спрощених рецептів порядку, зрозумілих пересічній людині, та ще й нерідко з деформованим за попередні (та й за останні) часи у бік люмпенської психології менталітетом. У таких умовах надзвичайно важливим стає об’єктивне, максимально неупереджене висвітлення ЗМІ як перебігу передвиборчої кампанії, так і сильних та слабких якостей окремих кандидатів, програмових положень і гасел партій та цілих політичних рухів і партійних блоків. Це має допомогти електорату визначитись у розмаїтті програм партій і незалежних кандидатів і, до речі, переконати в усьому зневірених людей у нагальній необхідності взяти участь у демократичних процесах обрання або заміни представників нинішніх владних структур. Адже суспільство дедалі більше поділяється на тих, хто, занурившись у повсякденність проблем виживання, цілковито збайдужів до загальнодержавних справ, і тих, хто ось-ось буде готовий вдатися до нелегітимних засобів відстоювання своїх прав та інтересів.

На жаль, ненормальна кланова структурованість українського суспільства дуже негативно позначилась і на ЗМІ, зокрема, через їх надмірну заангажованість. Під гас-

лами про демократичність преси, необхідність забезпечувати плюралізм думок тощо точиться відверта війна компроматів, ще вчора солідні видання на очах “жовтішають”, набувають відверто бульварного характеру. Пересічного читача дедалі більше привчають до того, що питання не в тому, чи об’єктивною є інформація, а в тому, кому було вигідно її оприлюднити. У примітивності, цинічності масової дезінформації сучасні ЗМІ залишились на рівні “форм і методів” комуністичної пропаганди. Вони порушують і ті елементарні правила, яких потрібно дотримуватись, щоб у твою дезінформацію повірили. Ось деякі з них: не можна “чорне” називати “білим”, адже недозвана, м’яко кажучи, неправда вкрай очевидна. Не можна в тій реальній ситуації, що склалась в економіці впродовж останніх чотирьох років, переконувати народ, як це роблять радники президента, в тому, що вже відбулась макроекономічна стабілізація і ось-ось почнеться (а то й почалось) піднесення економіки. Не можна окремі факти та події “подавати” як масові явища. Так, зважаючи на масштаби поширення в Україні дитячої безпритульності, зайве підкреслювання того, що окремі благодійні організації опікуються долею дітей в Україні, викликає лише роздратування, якщо не обурення.

Не можна занадто фальсифікувати, перекручувати реальний зміст подій, в “найкращих радянських традиціях” підміняти суттєві кількісні й якісні характеристики несуттєвими. Адже якщо протягом останніх кількох років представники офіційних урядових структур замість оцінювати ефективність процесу приватизації через зменшення кількості підприємств-банкрутів або збільшення ВВП і кількості робочих місць у країні, “наївно” наголошують на збільшенні кількості самих приватизованих об’єктів, то такі чергові “рапорти” сприймаються людиною, навіть не надто обізнаною у тонкощах тієї чи іншої приватизаційної моделі, як блюзнірські.

Дуже нагадує “класичні” методи радянської ідеології і вперте замовчування офіційними ЗМІ важливих фактів, які насправді турбують усе суспільство. Так, навіть у Росії, засоби масової інформації якої навряд чи можуть слугувати взірцем об’єктивного висвітлення подій, принаймні останнім ча-

сом у щоденних вечірніх телевізійних інформаційних програмах велика увага приділялася аналізу зусиль колишнього уряду, спрямованих на виплату заборгованої зарплати. В Україні ж інформація про цю найважливішу для більшості населення проблему, яка до того ж весь час загострюється, висвітлюється, так би мовити, між іншим, скоромовкою, а про категоричні обіцянки подолати цю заборгованість вже й не згадують.

Нарешті, останнє: як свідчить досвід політичного життя справді розвинених країн, в демократичній державі і найвищі посадові особи не можуть існувати поза конструктивною критикою. Адже навіть видатний політик, який проводить дійсні реформи, в ситуації системної кризи всього суспільства просто не може не припускати помилок, хоча б тому, що саме проведення реформ у посткомуністичних країнах є надзвичайно складне, багато в чому безпрецедентне, завдання. У нас же ліві сили критикують президента (до обрання якого доклали свого часу чимало зусиль) зовсім не за те, за що його дійсно слід критикувати справжній національно орієнтованій опозиції, а офіційна пропаганда взагалі “не бачить” в його діях предмета для серйозної критики. За таких умов залишається лише сподіватись, що громадяни України ще не втратили навичок, набутих за радянських часів, коли будь-яка пропагандистська інформація оцінювалась “з точністю до навпаки”: позитивні оцінки, подані в офіційних ЗМІ, сприймалися як переважно негативні, а те, що нещадно критикувалось або замовчувалось, майже автоматично оцінювалось як важливе і позитивне.

Рівень професіоналізму ЗМІ сьогодні вкрай низький, і тому шкода, що багато українських журналістів і політологів щиро переконані в тому, що серйозна інформація для того, щоб її сприйняла пересічна людина, має подаватися лише у легкій, ненав'язливій формі. Причому, нерідко саме ці журналісти демонструють елементарне невігластво, відсутність належної теоретичної підготовки, необхідної для розуміння реального сенсу подій, що відбуваються. Наприклад, багато представників українських ЗМІ були щиро переконані в тому, що встановлення високого курсу гривні відносно долара є реальне свідчення початку фінансової стабілізації в Україні і підносить авторитет національної грошової одиниці. Насправді ж штучне завищення курсу гривні, про що попереджали серйозні фахівці, веде до вичерпання золото-валютних резервів і, зрештою, до черго-

вого загострення загальноекономічної кризи. Більше того, надмірно високий курс національної грошової одиниці завжди стимулює активність не власного, а закордонного експортера, який за таких умов просто зацікавлений ввозити свої товари в країну, уряд якої проводить фактично антинаціональну фінансову політику, а потім обмінювати отримані від продажу гривні на долари. (Наприклад, зараз набагато економічно потужніша Росія встановила для своєї валюти курс щодо долара приблизно 1 : 6,5, ми ж утримували довгий час менш як 1 : 2.)

Це ж стосується і нової програми приватизації за так звані “живі гроші”, яку зараз вихваляє багато з тих, хто ще кілька років тому оспівував “народну приватизацію” за ваучери, котра, мовляв, перетворить громадян України поголовно на приватних власників. Зараз, вкотре потураючи люмпенським споживацьким настроям, нас знову намагаються переконати в тому, що за одержані від продажу підприємств гроші можна буде повністю сплатити борги із зарплати. І жодного слова про те, що підприємства продаються фактично за безцінь, та й інколи, як свідчить світовий досвід, купуються зовсім не для того, щоб налагодити випуск товарів, а для того, щоб усунути конкурента, остаточно припинивши виробництво, тощо. До цього можна було б додати і доцільну, на перший погляд, ідею президента про відключення підприємств-боржників від джерел електроенергії. Але при цьому постають питання: що було зроблено урядом для реконструкції цих підприємств і зниження споживання електроенергії, як бути із взаємними неплатежами, які не дають змоги розплатитися з державою, як стягати податки з підприємств тіньового сектора (тим більше, що просте зниження рівня податків не означає автоматичного збільшення бюджетних надходжень і зменшення тіньового сектора, як нас переконують ЗМІ уже більше року).

Щоб позбутися стереотипних поверхових оцінок складних проблем на рівні “банальної ерудиції”, щоб визначити стратегію соціально-економічного розвитку України, потрібно створювати водночас і суто економічне ринкове середовище, і конкурентне середовище інтелектуальних продуктів — професійні аналітичні часописи та науково-дослідні структури. Будемо ж сподіватися, що це нарешті зрозуміють політичні лідери, обрані у владні структури на минулих парламентських і майбутніх президентських виборах.

Головний редактор